

2020 - ANUL OMAGIAL
AL PASTORAȚIEI
PĂRINȚILOR ȘI COPILOR

LUMINI PENTRU VIAȚĂ

I

Educația religioasă

BASILICA
BUCUREȘTI
2020

2020

Anul omagial
al pastorației
părinților
și copiilor

CUVÂNT ÎNAINTE

EDUCAȚIA COPIILOR ȘI A TINERILOR – CEA MAI VALOROASĂ INVESTIȚIE¹

DANIEL, Patriarhul României

În contextul crizei de ideal și de orientare spirituală a tinerilor în societatea secularizată și consumistă de astăzi, Biserica, alături de Familie și de Școală, este datoare să-și intensifice lucrarea în formarea spirituală și în educația creștină a acestora, în vederea însușirii „valorilor morale și spirituale perene, a cultivării iubirii, prieteniei, respectului de sine și față de aproapele”².

Redus la imediat și la necesitate, omul contemporan se află singur și fără apărare, atât în fața manipulărilor tehnico-economice, cât și a forțelor oarbe ale instinctelor, agresivității și violenței. Piața și mediile „confiscă total munca și timpul oamenilor, care, de dragul lui *a consuma, a vedea, a se distra*, uită să conjuge verbele esențiale: *a fi, a locui, a gândi, a se îngriji, a se ruga*”³.

---

¹ Cuvânt rostit cu prilejul deschiderii lucrărilor Conferinței pastoral-misionare de primăvară a clericilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, Palatul Patriarhiei, București, 30 mai 2016.

² Referatul Cancelariei Sfântului Sinod, examinat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa de lucru din 28-29 octombrie 2014.

³ Diac. Ioan I. ICĂ JR, „Globalizarea – mutații și provocări”, în vol. *Gândirea socială a Bisericii*, I. ICĂ JR, Germano MARANI (eds), Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 487.

Abandonul școlar, destrămarea familiilor, sărăcia, șomajul, plecarea părinților la muncă în străinătate, delicvența și violența juvenilă, nesiguranța zilei, incertitudinea viitorului sunt cauze majore ale crizei educației în școală și în familie.

În fața provocărilor lumii actuale, Biserica nu poate să rămână indiferentă, pentru că misiunea ei constă tocmai în vestirea Evangheliei iubirii milostive a lui Hristos în lume și a modului de viețuire în conformitate cu aceasta. Activitatea educațional-formativă a Bisericii a fost rânduită de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, prin cuvintele: „*Lăsați copiii să vină la Mine*” (Marcu 10, 14), și de Sfinții Săi Apostoli, ca fiind o permanentă sporire duhovnicească: „*Creșteți în har și în cunoașterea Domnului nostru și Mântuitorului Iisus Hristos*” (2 Petru 3, 18).

Educația religioasă a tineretului creștin ortodox constituie una dintre prioritățile misionar-pastorale desfășurate la nivelul parohiilor din Patriarhia Română. **Parohia**, ca familie bisericească a familiilor conjugale, trebuie să se îngrijească de toate vârstele, însă trebuie să arate un interes deosebit față de copii și tineri, deoarece aceștia sunt speranțe ale poporului nostru, iar, din cauza provocărilor sociale, această vârstă prezintă cele mai acute probleme și determină continuitatea sau discontinuitatea tradiției bisericești în viața societății noastre.

În calitate de părinți sufletești, **preoții trebuie să poarte o grijă cu atât mai mare creșterii spirituale a copiilor și a tinerilor**. Fiecare om trăiește la vârsta tinereții o dorință puternică a dăruirii de sine și a primirii iubirii altora, dar și dorința de a da sens vieții sale proprii. Biserica este datoră să fie atentă și sensibilă la viața tinerilor. Unii dintre ei trăiesc, adeseori, temeri, dezamăgiri, rupturi de afecțiune, răniri lăuntrice, criza încrederii în semenii lor, comunicare dificilă cu părinții și cu profesorii.

Sunt însetați de autenticitate și de esențial. Se află în căutarea unei îndrumări spirituale care să-i poată învăța să trăiască în comuniune

de iubire și să dea un sens vieții lor prezente și viitoare. Activitățile educațional-religioase desfășurate la nivelul parohiei și al organizațiilor de tineret trebuie să fie o șansă pentru tineri de a redescoperi Biserica de astăzi ca fiind locul unde sunt bine primiți, respectați și iubiți, loc al comuniunii și al prieteniei dezinteresate, al reconcilierii și al redescoperirii sensului profund creștin al vieții, al frumuseții rugăciunii, al împărtășirii reciproce a bucuriilor credinței, al trăirii păcii lăuntrice și întâlnirii cu Dumnezeu, loc purtător de viață și de spiritualitate creatoare.

Departamentele Cultural și comunicații media și Învățământ și activități cu tineretul ale Arhiepiscopiei Bucureștilor au acordat în acest an o atenție specială acestei teme, prin editarea unui volum cuprinzând dialoguri pastorale despre misiunea Bisericii în rândul tinerilor care să constituie, totodată, și un ghid de bune practici pentru toți preoții care desfășoară activități educaționale cu tinerii în cadrul parohiilor unde slujesc sau în cadrul organizațiilor tineretului creștin ortodox pe care le coordonează.

Volumul menționat, apărut la Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, reliefează o multitudine de activități prin care, în cadrul parohiilor, poate fi transmisă educația religioasă tinerilor.

Insuflarea dragostei acestora de a participa la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, precum și la alte slujbe și rugăciuni săptămânale în biserica parohială de care aparțin, spovedirea și împărtășirea lor cât mai frecventă, desfășurarea cu regularitate a catehezelor săptămânale și organizarea de conferințe duhovnicești tematice, colaborarea cu școlile din cuprinsul parohiilor, constituirea de „forum-uri pentru tineri”, înființarea programelor de tip „școala după școală” (after-school) în incinta bisericilor sau a caselor parohiale, a atelierelor educațional-recreative pe lângă biserică și, în general, stimularea creativității prin activități literar-artistice (montarea unor piese de teatru, concursuri de poezie, activități

corale, ateliere de pictură etc.), organizarea de pelerinaje sau tabere de vară la mănăstirile ortodoxe din țară, de excursii tematice la obiective culturale sunt câteva dintre activitățile educaționale desfășurate cu tinerii în biserică și în jurul bisericii.

Cultivarea solidarității sau a filantropiei în fața suferinței, prin vizitarea persoanelor tinere sau vârstnice în orfelinate, spitale sau penitenciare, oferirea de alimente persoanelor vârstnice la domiciliul acestora, donarea de sânge, intensificarea comuniunii prin întâlniri după Sfânta Liturghie, agape, întreceri sportive, plantarea de pomi, participarea la „Marșul pentru viață”, crearea de pagini web, site-uri, portaluri media și încurajarea comunicării prin intermediul acestora sunt, de asemenea, alte câteva posibilități de a asigura prezența tinerilor voluntari în Biserică și de a-i integra în familia parohială.

Venind în întâmpinarea entuziasmului tinerilor, în toate aceste acțiuni **preotul trebuie să manifeste un comportament deschis și apropiat**, trebuie să fie sensibil și receptiv față de nevoile și frământările specifice vârstei lor și, mai ales, trebuie să probeze spirit de jertfă sau *dăruire de sine, răbdare și generozitate*.

Familia, locul unde părinții împreună cu copiii și tinerii cultivă credința creștină, are vocația de a fi cu adevărat „Biserica de acasă”, în care iubirea Preasfintei Treimi, dobândită prin rugăciune, devine izvor de iubire, pace și bucurie pentru toți membrii ei. Familiile creștine trebuie încurajate să-și crească copiii în credință și dragoste față de Dumnezeu și de semenii. Ne amintim de cuvântul mereu actual al Sf. Ioan Gură de Aur, adresat părinților pentru educarea copiilor în familiile lor:

„Nu voi înceta îndemnându-vă, rugându-vă și căzându-vă în față ca, înainte de toate celelalte, să vă puneți în bună rânduială copiii. Dacă nu cruți nimic pentru copilul tău, arată atunci acest lucru din

această (preocupare) și vei avea și răsplată [...]. Crește un atlet pentru Hristos și, fiind în lume, învață-l evlavie din fragedă vârstă”⁴.

Școala are vocația de a fi, alături de Biserică și Familie, activă și creatoare în educația copiilor și a tinerilor. Adevărurile fundamentale ale vieții se însușesc și se consolidează încă de la vârstele timpurii. Astfel, este necesar ca *grădinița* să formeze la copilul de vârstă preșcolară, pe lângă competențele specifice, și o serie de atitudini ce țin de dimensiunea religioasă a personalității copilului. *Timpul petrecut cu copiii preșcolari pentru educația religioasă poate deveni o investiție pe termen lung pentru a face lumea mai bună.*

Educația religioasă este fundamentală pentru formarea personalității unui copil și **presupune o mare responsabilitate din partea profesorilor de Religie** de a insufla copiilor credința în Dumnezeu, care trebuie sădită în sufletele lor ca lumină pentru viață. Prin demersul educațional-formativ, desfășurat în cadrul orelor de Religie în școala primară, gimnaziu și liceu, profesorul de Religie vine în ajutorul elevilor, oferindu-le șansa de cunoaștere progresivă și dinamică a Iubirii lui Dumnezeu, arătată în Iisus Hristos. Educația religioasă promovează în rândul elevilor valorile credinței și moralei creștine, precum: *prietenia, dragostea, pacea, dreptatea, reconcilierea, responsabilitatea, solidaritatea și cooperarea între semeni, ca principii de bază ale vieții creștine.*

Sistemul educațional universitar are nu doar misiunea de formare și dezvoltare intelectuală a tinerelor generații, ci și vocația de formare și dezvoltare morală a acestora. Valorile formării științifice trebuie să fie indisolubil corelate cu valorile spirituale sau morale.

⁴ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, „Cuvânt despre cum trebuie să-și crească părinții copiii”, după MAICA MAGDALENA, *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2006, p. 136.

Activitatea studenților în cadrul asociațiilor creștine ASCOR (*Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România*) și LTCOR (*Liga Tineretului Creștin Ortodox din România*), participarea la viața liturgică din capelele și paraclisele universitare îi ajută pe aceștia la descoperirea și trăirea frumuseților vieții spirituale ca viață în comuniune de iubire cu Dumnezeu și cu oamenii.

În complementaritate cu educația religioasă oferită la diferitele niveluri școlare și universitare, în acest an, Sectorul Teologic-educational al Patriarhiei Române a organizat **Concursul național de creație: Biserica și Școala din sufletul meu**, desfășurat în cadrul programului național „*Hristos împărtășit copiilor*”, adresat, în principal, copiilor din grupele de cateheză, a coordonat Proiectul „*Alege Școala!*”, în vederea prevenirii abandonului școlar, și derulează proiectul național de cateheză pentru tineri și adulți intitulat „*Calea mântuirii*”. De asemenea, în perioada 4-7 septembrie 2016, Sectorul Teologic-educational al Patriarhiei Române va organiza Congresul Internațional de Teologie: *Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale*.

În Arhiepiscopia Bucureștilor se desfășoară, de asemenea, programe specifice de activități cu tineretul: *Tinerii în Areopag. Dialoguri religios-culturale*, *Tinerii – solidari în fața suferinței*, *Pelerinajul – cale spre cunoaștere și întărire în credință*, *Să adoptăm un bunic!*, *concursul: Bucuria înmulțirii talanților!* și taberele de tineret: *Bucurie în comuniune*, *Natura – Darul lui Dumnezeu pentru oameni*, *Viața în Hristos – calea spre adevărata fericire! – exemple pozitive ale lucrării misionare a Bisericii în rândul tinerilor*.

Binecuvântăm și îndemnăm părintește pe toți preoții și diaconii din Arhiepiscopia Bucureștilor să acorde o atenție specială activităților desfășurate de copii și tineri prin programele pastoral-misionare pe care le organizează și să promoveze o intensă cooperare cu familiile și cu școlile din cuprinsul parohiilor, spre bucuria și folosul tuturor.

EDUCAȚIE PENTRU BUCURIE SFÂNTĂ¹

DANIEL, Patriarhul României

Congresul Național „*Hristos împărtășit copiilor*”, organizat la un an de la implementarea proiectului la nivel național, arată preocuparea permanentă a Bisericii noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noii generații. Prin proiectul cu nume semnificativ „*Hristos împărtășit copiilor*”, Biserica Ortodoxă Română revigorează cateheza parohială pentru creșterea copiilor în iubirea lui Hristos, colaborând de mai bine de trei ani cu Organizația *World Vision România*.

Acest proiect răspunde necesității urgente de a oferi copiilor Cuvântul lui Dumnezeu într-o formă adecvată lor, care să le deschidă inimile spre adevăratele valori ale vieții. În lumea contemporană secularizată, de multe ori caracterul și ținta educației copiilor slujesc valorilor lumii secularizate (câștigul material, puterea, prestigiul, plăceri și succese efemere). De aceea, Biserica propune valori eterne, care depășesc bogăția materială și moartea biologică, pentru că oferă copiilor iubirea eternă a lui Hristos pentru copii, adulți și vârstnici. În acest sens, Sf. Vasile Cel Mare, căruia i-a fost dedicat acest an comemorativ-omagial, ne învață că „iubirea lui Dumnezeu nu se întemeiază pe o disciplină impusă

---

¹ Mesaj adresat cu prilejul *Congresului Național „Hristos împărtășit copiilor”*, desfășurat la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, 2-3 septembrie 2009.

nouă din afară, ci ea este constitutivă (finței noastre), fiind așezată în noi ca aptitudine și necesitate a firii noastre raționale”.

Omul contemporan, prins în mreaja unei societăți materialist-consumiste, a profitului imediat, se grăbește și caută să simplifice sau să reducă fericirea la câștigul material și la existența biologică terestră, uitând de bogăția sufletească a virtuților ca iubire de Dumnezeu, de adevăr, de dreptate, de sfințenie și de viață veșnică.

De aceea, în mesajul Nostru la începutul acestui proiect, arătam că educația creștină a copiilor, pe lângă formarea caracterelor umane în spiritul credinței creștine, are drept scop să formeze nu doar cetățeni ai patriei pământești, ci și cetățeni ai Împărăției cerurilor, ai comuniunii de iubire veșnică divino-umană. Astfel, cateheza trebuie să-i învețe pe copii să cultive valori profund umane și perene, care nu se limitează la materie, profit imediat și viață biologică terestră.

Este necesar să precizăm că lucrarea Bisericii se deosebește esențial de propaganda sau de campaniile publicitare ideologice și comerciale pe care omul contemporan este silit să le consume zilnic prin mass-media, în care viața umană este redusă la creștere biologică, performanță intelectuală pentru câștig material și ideologie de putere în societate. Dar în Biserică învățăm de la Sfinții Părinți că educația tinerilor și a copiilor este o *artă*, și nu una întâmplătoare, ci *cea mai însemnată dintre arte*.

Astfel, Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Nu există nicio altă artă mai mare decât aceasta [...], căci ce este egal cu faptul de a armoniza sufletul și de a forma gândirea tânărului” (*Despre slava deșartă și cum trebuie părinții să-și crească copiii*). În Biserică, viața umană devine euharistică, devine comuniune a omului cu Dumnezeu, pentru că în ea Mântuitorul Hristos lucrează din interior, deschizând hotarele rațiunii și ale lumii văzute spre bucuria și slava cerească veșnică, după cum ne arată rugăciunile Sfintei Euharistii: „Ție, Stăpâne, Îți încredințăm toată viața și

nădejdea noastră și cerem și ne rugăm și cu umilință cădem înaintea Ta: Învrednicește-ne să ne împărtășim cu cuget curat cu cereștile și înfricoșătoarele Tale Taine ale acestei sfinte și duhovnicești mese”.

În Sfânta Euharistie, Dumnezeu Fiul Cel întrupat Se sfărâmă și Se împarte credincioșilor, fără a Se despărți în părți constitutive, ci dăruiește iubirea Sa unică oamenilor din locuri și vremuri diferite, manifestând în spațiu și în timp atotprezența Sa și unificând universul în Sine². El *Se împărtășește pururea și niciodată nu Se sfârșește, fiind izvorul veșnic și preacurat al vieții cerești, care se dăruiește oamenilor în Biserică.*

Toate aceste adevăruri trăite de creștini demonstrează că adevărata cultură este intim legată de cultul Bisericii, în calitatea ei de comunitate vie, mărturisitoare și rugătoare.

Felicităm pe toți cei ce au reușit deplin în Proiectul educațional „*Hristos împărtășit copiilor*” și, totodată, ne exprimăm încrederea că, prin rugăciune și înțelepciune, vom depăși greutățile întâmpinate în implementarea proiectului, cum ar fi lupta cu mentalitățile învechite în comunitate, lipsa mijloacelor materiale și mai ales lipsa de orientare misionară pe termen lung, privind generațiile viitoare.

Mulțumim coordonatorului regional al proiectului, directorului național al Organizației *World Vision România* și tuturor celor care sunt implicați alături de noi în această lucrare misionară, a cărei valoare, ca investiție spirituală pe termen lung, este imensă, incalculabilă, ca și valoarea sufletului.

Bunul Dumnezeu să binecuvânteze pe toți cei ce sprijină sau împlinesc această nobilă lucrare de catehizare și de formare duhovnicească, astfel încât copiii și tinerii Bisericii noastre să ajungă la bucuria exprimată de psalmist prin îndemnul: „Gustați și vedeți că bun este Domnul!” (*Psalmul 33, 8*).

---

² Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, ²2004, pp. 548-549.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	
EDUCAȚIA COPIILOR ȘI A TINERILOR – CEA MAI VALOROASĂ INVESTIȚIE	
DANIEL, Patriarhul României	7
EDUCAȚIE PENTRU BUCURIE SFÂNTĂ	
DANIEL, Patriarhul României	13
NOBLEȚEA EDUCAȚIEI COPIILOR ÎN VIZIUNEA SF. IOAN GURĂ DE AUR	
Pr. Mihail BULACU	17
PRINCIPIILE EDUCAȚIEI CREȘTINE	
Vasile G. ISPIR	29
PRINCIPII PEDAGOGICE ÎN OPERELE LUI CLEMENT ALEXANDRINUL	
Pr. Emilian CORNIȚESCU	51
RAPORTURILE DINTRE PĂRINȚI ȘI COPII DUPĂ CĂRȚILE DIDACTICE ALE VECHIULUI TESTAMENT	
Pr. Emilian CORNIȚESCU	75
ÎNVĂȚĂMÂNTUL RELIGIOS ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ	
Pr. Dumitru CĂLUGĂR	95
PRINCIPII DIDACTICE ÎN OPERELE PATRISTICE	
Pr. Nicolae PETRESCU	115

ACTUALITATEA IDEILOR PEDAGOGICE DIN LUCRĂRILE SFINȚILOR TREI IERARHI Pr. Dumitru CĂLUGĂR	123
EDUCAȚIA – DIMENSIUNE A VIETȚII Pr. Dan MIRON	139
ÎNSEMNĂTATEA ȘI UTILITATEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI RELIGIOS Pr. Iorgu CODREANU	187
VALENȚELE EDUCATIVE ALE RELIGIEI Ilie FONTA	193
MÂNTUITORUL IISUS HRISTOS ȘI COPIII Simion RADU	213
EDUCAȚIA RELIGIOASĂ, COMPONENTĂ A TEORIEI EDUCAȚIEI Romiță B. IUCU	223
PREDAREA RELIGIEI ÎN ȘCOLI – PROBLEME DE PERSPECTIVĂ Pr. Trăilă GHERGA	235
EDUCAȚIA RIDICATĂ LA TREAPTA DE SACERDOȚIU CREȘTIN ÎN PEDAGOGIA PATRISTICĂ Pr. Constantin GRIGORAȘ	243
BISERICA, ȘCOALA ȘI FAMILIA – FACTORI DETERMINANȚI ÎN EDUCAREA TINEREI GENERAȚII Pr. Petre SEMEN	267
EDUCAȚIA, ÎNTRE ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ. ACTUALITATEA PRINCIPIILOR PEDAGOGICE ALE SF. IOAN GURĂ DE AUR Pr. Ioan C. TEȘU	287
PĂRINȚII BISERICII DESPRE VALORIFICAREA FILOSOFIEI ANTICE ÎN EDUCAREA TINERILOR Pr. Liviu PETCU	313
MIZA EDUCAȚIEI RELIGIOASE ÎN ȘCOLILE PUBLICE Adrian LEMENI	337